

PŘECHOD SMLUVNÍCH ZÁVAZKŮ PŘI PŘEVODU ZÁVODU

VÍT ŠVESTKA

Abstract: **Transfer of Contractual Obligations by the Transfer of Enterprise**

This paper aims to research the mandatory transfer of contractual obligations under the institute of the transfer of enterprise (or its part) under the Czech law. The transfer of business enterprises was reintroduced in the Czech law in more than 30 years ago, however to this day, the case law has not been united regarding the transfer of contractual rights and obligations. The author tries to conduct research by solving two case studies relating to the statutory guarantee of the transferor for the transferred debts. The first case study relates to the question, whether the transferor guarantees fulfilment of debts under specified framework agreements, provided the creditor has not consented to the transfer of the enterprise. In case of first study, the author succeeded to find solution under the current case law of the Czech Supreme Court. The aim of the second case study is to answer the question of “shared agreements” in case of the transfer of part of business enterprise, in particular whether there are any principles of determination which rights and obligations under shared agreement are subject of the transfer. According to the Czech Civil Code, the same principles as in case of the transfer of a whole enterprise should also be applied to the transfer of part of an enterprise, however there is no statutory nor doctrinal support on how to proceed in case of shared agreements. Although the current doctrine and case law provide no specific principles regarding which rights and obligations are transferred along with the part enterprise, the author provides an approach based on logical and teleological interpretation of the principles of enterprise transfer. The most preferred variant is to split the respective contractual rights and obligations, and if not possible, the rights and obligations should follow the legal fate of the part of enterprise to which they relate more closely.

Keywords: transfer of enterprise; framework agreements; shared agreements; part of enterprise; guarantee of seller

Klíčová slova: převod závodu; rámcové smlouvy; sdílené smlouvy; část závodu; ručení prodávajícího

DOI: 10.14712/23366478.2022.52

1. ÚVOD A METODOLOGIE

V oblasti přechodu jednotlivých pohledávek a dluhů při převodu závodu existuje v českém právním prostředí poměrně uspokojivá doktrína zabývající se dispozi-

tivností zákonných ustanovení,¹ nicméně dostatečná pozornost nebyla dosud věnována přechodu smluvních vztahů jako uceleného souboru práv a povinností. Ambicí tohoto článku je najít praktické řešení dvou modelových případových studií týkajících se přechodu práv a povinností ze smluv při převodu závodu.

Vedle samotného řešení těchto případových studií je však smyslem tohoto příspěvku zodpovězení otázky, zda se na přechod smluvních závazků uplatní určité zvláštní přístupy dané specifickou povahou smluvních vztahů jako ucelených souborů vzájemných práv a povinností. Za tímto účelem byly případové studie vybrány tak, aby na demonstraci praktických případů zvolených s ohledem na jejich složitost (*difficult cases*) umožňovaly zobecnění poznatků ohledně smluvního transferu v rámci převodu závodu.² Uvedený postup nicméně nepopírá, že zde mohou nastat i mnohé další situace, které napomohou zobecnit poznatky ohledně přechodu smluvních závazků.

První z těchto případových studií spočívá v převodu závodu společně s rámcovými smlouvami, u nichž převodce závodu po určitou dobu garantuje druhé straně splnění minimálního ročního objemu dodávek anebo splnění dodávek v nepřekročitelném časovém rámci (například v provozech *just-in-time*). Konkrétní výzkumná otázka pak tkví v tom, zda v případě neudělení souhlasu věřitele ručí převodce v plném rozsahu i za splnění takovýchto konkrétních povinností sjednaných rámcovou smlouvou.

Druhá případová studie se pak zabývá převodem pouze části závodu, ke které existují smluvní závazkové vztahy vztahující se jak k převáděné, tak k nepřeváděné části závodu. Jako příklad může posloužit smlouva s dodavatelem součástí, z nichž se následně v různých divizích závodu vyrábějí odlišné výrobky. Výzkumná otázka spočívá v zodpovězení, zda a případně za jakých okolností tato práva a povinnosti vyplývající z takové smlouvy přejdou v rámci převodu závodu a jaké jsou případně možnosti smluvní dispozice stran.

Z hlediska metodologického budou samotnému řešení případových studií předcházet části společné, a to 1) identifikace principů přechodu práv a povinností, 2) zhodnocení dosavadního stavu právní vědy ohledně přechodu smluvních vztahů a 3) srovnání s rakouskou právní úpravou.³

2. PRINCIPY TRANSFERU PRÁV A POVINNOSTÍ PŘI PŘEVODU ZÁVODU

Za účelem řešení konfliktních situací řešených případovými studiemi je nutné se zabývat smyslem zákonné úpravy a principy přechodu práv a povinností při převodu závodu, které nelze zjistit pouhým jazykovým výkladem příslušného zákonného ustanovení. Vymezení principů může napomoci formulovat účel právní úpravy a položit základy teleologického výkladu.

¹ PELIKÁN, R. K přechodu dluhů při prodeji závodu. *Právní rozhledy*. 2020, roč. 28, č. 13–14, s. 457–466.

² KOSAŘ, D. – PETROV, J. Jak vybrat „případy“ do případové studie a pracovat s nimi v právu: poznatky z výzkumu na pomezí práva a politologie. *Jurisprudence*. 2016, roč. XXV, č. 6, s. 21–30.

³ Ustanovení § 1409 ABGB bylo pramenem prvorepublikové právní úpravy převzetí dluhů při prodeji závodu, ale rovněž posloužilo jako inspirace pro úpravu převodu podniku v obchodním zákoníku – PELIKÁNOVÁ, I. Problém převodu a přechodu práv. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 4, s. 141–151.

Úprava převodu závodu je založena na jeho povaze jako věci hromadné sloužící k provozování podnikatelské činnosti podnikatele (§ 502 o. z.). Jednotlivé složky závodu jsou podnikatelem vzájemně uspořádány (organizovány) tak, aby jeho jednotlivé složky vytvářely hodnotu vyšší než pouhou likvidační hodnotu jmění, které tvoří obchodní závod.⁴ Jinými slovy, smysl existence institutu převodu závodu spočívá v zachování kontinuity podnikatelské činnosti, kdy kombinace jednotlivých prvků závodu má zpravidla vyšší hodnotu než pouhá likvidační hodnota jeho jednotlivých částí.

Přestože systematika občanského zákoníku obecně řadí závod mezi věci hromadné,⁵ jeho povaha jako čistě věcněprávního objektu práv a povinností není jednoznačně přijímána.⁶ Zákon totiž závod formuluje jako jmění, které v sobě vedle souboru věcí (aktivních majetkových složek) zahrnuje i dluhy (pasivní majetkové složky), které se za jiných okolností vztahují spíše k určené osobě než k věci.

Právní úprava má sice vyjadřovat převod veškerých součástí závodu *uno actu*, nicméně ne veškeré dluhy přecházejí společně se závodem. Dle ustanovení § 2177 odst. 1 o. z. jsou převedeny pouze takové dluhy, o kterých nabyvatel věděl nebo vědět mohl, na rozdíl od úpravy v obchodním zákoníku, kdy přecházely dluhy bez ohledu na vědomost nabyvatele. Smyslem uvedeného pravidla je tedy chránit dobrou víru nabyvatele.

Dalším principem stojícím zčásti v opozici vůči principu kontinuity závodu je ochrana práv třetích stran, zejména věřitelů. Převodem závodu dojde fakticky ke změně smluvního partnera, a to na základě zákona a bez nutnosti souhlasu druhé smluvní strany. Zákon však třetí strany chrání před případnými nepříznivými důsledky převodu závodu různými instituty. Primárně se jedná o ručení převodce (není-li udělen souhlas věřitele), informační povinnosti vůči věřitelům a dlužníkům a možnost odporovat převodu závodu v případě zhoršení dobytnosti pohledávek. Všechny tyto instituty mají zajistit, aby nebyla převodem závodu zhoršena faktická pozice věřitelů. Obecně lze přitom princip ochrany věřitelů považovat za princip nadřazený principu smluvní volnosti, zvláště pokud zákon neobsahuje jiné právní instrumenty, které mají zajistit ochranu věřitele.⁷

Ochrana práv třetích osob při převodu závodu se zásadně promítá do výkladové roviny jednotlivých ustanovení o převodu závodu. Z hlediska zkoumané problematiky přechodu smluvních vztahů jde zejména o to, zda si mohou strany bez souhlasu věřitele smluvně vyloučit určitý dluh z převodu závodu. Právní úprava v § 2175 odst. 1 věta druhá o. z. implicitně připouští zahrnutí nebo vyloučení určité majetkové složky z předmětu převodu, jelikož zákonodárce deklaruje, že se o převod závodu jedná i v takovém případě, kdy je z převodu závodu vyloučena některá položka, aniž tím celek ztratí vlastnosti závodu. To ostatně samo vyplývá ze skutečnosti, že podnikatel dle § 502 o. z. může sám rozhodnout, co je, a co není součástí závodu, vždy se však musí jednat o soubor, který bude definicí závodu naplňovat.

Na druhou stranu, právě požadavek ochrany práv třetích osob modifikuje autonomii stran při vymezování přecházejících dluhů. Převážná část doktríny má za to, že ustanovení § 2177 odst. 1 o. z. je v otázce vymezení okruhu dluhů kogentní a strany

⁴ PELIKÁN, c. d.

⁵ Důvodová zpráva označuje závod za „věc hromadnou (*univeritas iuris*), tedy *non subjekt*“.

⁶ PELIKÁN, c. d.

⁷ PELIKÁNOVÁ, c. d.

nemohou bez souhlasu věřitele vymezit odchylnou dohodou odlišný předmět převodu.⁸ Tento závěr dovodila rovněž i judikatura Nejvyššího soudu 32 Cdo 1513/2011, dle které k přechodu závazků dochází ze zákona bez ohledu na to, zda a jakým způsobem jsou zachyceny v účetní evidenci prodávajícího.⁹ Jediným rozdílem oproti předchozí úpravě je subjektivní limitace přecházejících dluhů tím, že dle nové úpravy na kupujícího nepřecházejí bez výslovného souhlasu věřitele takové dluhy, o kterých nevěděl a ani vědět nemohl.

3. PŘECHOD SMLUV ANEBO PRÁV A POVINNOSTÍ ZE SMLUV?

Právní úprava sice počítá s přechodem celého závodu (nebo jeho části) včetně všech jeho složek, nicméně transferu smluv jako součásti převáděného jmění se výslovně nevěnuje. Určitá zvláštní úprava je obsažena v ustanovení § 2177 o. z. ohledně pohledávek a dluhů. Nabízí se tedy otázka, zda opomenutí zákonodárce stvrzuje, že smluvní závazkové vztahy přejdou společně se závodem bez dalšího anebo zda se mají řídit zvláštní právní úpravou pro pohledávky a dluhy ve smyslu § 2177 odst. 1 o. z.

V této souvislosti zastávám názor, že i na smluvní závazkové vztahy jako takové je nutné uplatnit pravidla přechodu pohledávek a dluhů, jelikož smlouva sama představuje soubor práv a povinností, k nimž se strany zavázaly. Takový závěr vyplývá i z poměrně konstantní judikatury ohledně převodu závodu, která nevěnuje pozornost „přechodu smlouvy“, nýbrž přechodu práv a povinností ze smlouvy.¹⁰

Podobný závěr bychom získali i při srovnání s institutem postoupení smlouvy, který je z hlediska svých důsledků při změně smluvních stran obdobný. Označení „postoupení smlouvy“ z čistě jazykového hlediska umožňuje interpretaci, že předmětem postoupení je „smlouva“ jakožto právní titul, nicméně skutečným předmětem převodu je dle dikce § 1724 odst. 1 o. z. stranami vymezený soubor práv a povinností ze smlouvy nebo její části.¹¹

Na druhou stranu mechanická aplikace pravidla o přechodu jednotlivých práv a povinností bez ohledu na povahu konkrétní převáděné smlouvy by také mohla způsobit rozpory se zásadami, na nichž spočívá úprava převodu závodu. Například pokud na nabyvatele přejdou všechny pohledávky vzniklé na základě smlouvy, ale nepřejdou na něj veškeré smluvní dluhy, pokud o jejich existenci nabyvatel nevěděl a ani si jich nemohl být vědom. Fragmentace smluvních práv a povinností může odporovat účelu smlouvy, kdy se převodem závodu rozšíří na jedné smluvní straně okruh účastníků smlouvy bez ohledu na vůli druhé smluvní strany.

⁸ PELIKÁN, c. d.; TICHÝ, L. in: ŠVESTKA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014; DOLEŽIL, T. – BREZÁNIOVÁ, J. in: PETROV, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2352 a 2357.

⁹ Obdobně dále 32 Cdo 4574/2015, 25 Cdo 1047/2009 a 23 Cdo 3019/2009.

¹⁰ Např. 29 Odo 405/2003: „Práva a závazky vyplývající z této smlouvy přecházejí při prodeji podniku z prodávajícího na kupujícího.“

¹¹ DVORÁK, B. in: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721–2054)*. Praha: C. H. Beck, 2014, § 1895.

Oprávněně tak může vyvstat otázka, zda lze ustanovení § 2177 odst. 1 o. z. uplatnit na přechod jakýchkoliv smluvních práv a povinností, anebo zda neexistují odchylky dané povahou smlouvy jako uceleného souboru práv a povinností. Pro účely řešení případových studií se budu níže zabývat tím, jakou pozornost věnuje dosavadní literatura přechodu smluvních vztahů.

Tichý¹² uvádí, že se „*kupující koupí závodu stává i smluvní stranou nájemních, leasingových a pojistných smluv, pokud jejich předmět je nezbytným předpokladem provozu závodu (Pelikánová, § 476, s. 296). Koupí závodu se kupující ocitá ve vztahu ke všem právům a povinnostem spojeným se závodem v právním postavení prodávajícího, a to i ve vztahu k těmto smlouvám (Kopáč, Švestka, s. 119).*“ Z převodu závodu však Tichý současně vylučuje pohledávky ze smluv o účtu a takové pohledávky a dluhy, které nevznikly v souvislosti s provozem závodu.¹³ Tichý a Pelikánová tedy vycházejí z předpokladu, že nejméně u leasingových, nájemních a pojistných smluv souvisejících se závodem dochází v souvislosti s převodem závodu k automatickému vstupu nabyvatele do postavení převodce závodu.

Doležil a Brezániová¹⁴ jsou toho názoru, že dochází k převodu práv a povinností ze smluv spojených s provozem závodu, a dochází tak k právnímu nástupnictví ve smlouvách s poskytovateli energií a nájemních smluv, na kterých se závod nachází, nicméně dále nerozvíjí svůj názor ohledně právního nástupnictví jmenovaných smluv, ani proč by se na ně neměla spíše uplatnit pouze úprava přechodu jednotlivých práv a povinností. Havel¹⁵ a Kindl¹⁶ se pak výslovně věnují pouze zákonné úpravě přechodu pohledávek a dluhů, nikoliv smluv jako celku.

Ani v souvislosti s předchozí právní úpravou obchodního zákoníku nevěnují Pohl¹⁷ ani Plíva¹⁸ zvláštní pozornost smluvním závazkovým vztahům jako celku, oproti jednotlivým právům a povinnostem. Pelikánová¹⁹ však ve vztahu k předchozí úpravě vyslovuje názor, že je nutno rozlišit problém převodu smluv (jakkoli zahrnují i převod práv a závazků) a otázku převodu práv a závazků a že všechna práva a povinnosti, jejichž subjektem je majitel podniku, nejsou součástí podniku. Dále souhlasí s Kopáčem a Švestkou, že současně se závodem přejdou i nájemní, leasingové, úvěrové a pojistné smlouvy, souvisí-li s podnikem.

Výše citovanou komentářovou literaturu lze tedy shrnout tak, že pokud se autoři vyjadřují k přechodu smluv, tak pouze v souvislosti s některými konkrétně jmenovanými smluvními typy, jako jsou nájemní, leasingové, pojistné nebo úvěrové smlouvy. Někteří

¹² TICHÝ, L. – PIPKOVÁ, P. J. – BALARIN, J. *Kupní smlouva v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 455.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ DOLEŽIL – BREZÁNIOVÁ, c. d., s. 2352 a 2357.

¹⁵ HAVEL, B. in: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§ 2055–3014)*. Praha: C. H. Beck, 2014, § 2177.

¹⁶ KINDL, M. – ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019, § 2175 a 2177.

¹⁷ POHL, T. in: POKORNÁ, J. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, § 476 a 477.

¹⁸ PLÍVA, S. in: ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník*. 13. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, § 476.

¹⁹ PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Komentář k obchodnímu zákoníku. Díl 4, § 409–565*. Praha: Linde, 1997, § 476.

autoři sice zmiňují přechod smluv, ale nečiní mezi ním zvláštní rozdíly oproti přechodu pohledávek a dluhů. Pelikánová pojmenovala v praxi vznikající problém, neposkytla však žádné vodítko, jakým způsobem by se měl přechod smluv řešit oproti přechodu dílčích práv a povinností. Přestože se poznámka Pelikánové vztahovala na předchozí právní úpravu, není důvod si tuto otázku nepoložit i v poměrech právní úpravy současné, kdy je přechod dluhů na nabyvatele limitován vědomostí o těchto dlužích.

4. SROVNÁNÍ S RAKOUSKOU PRÁVNÍ ÚPRAVOU

Srovnání s rakouskou právní úpravou je v poměrech české právní úpravy určitým oknem do historické právní úpravy. Byl to právě obecný zákoník občanský, jímž byla inspirována úprava prodeje podniku podle obchodního zákoníku.²⁰ Na rozdíl od prvorepublikové úpravy však doznala rakouská právní úprava od roku 2005 určité změny.

Stěžejním ustanovením, na němž je založena rakouská úprava (a byla i úprava první republiky), je § 1409 ABGB, dle něhož v případě převzetí jmění nebo podniku nabyvatel společně se zcizitelem odpovídá za dluhy náležející ke jmění nebo podniku, o kterých věděl nebo je musel znát. Jeho odpovědnost však zaniká, pokud na takových dlužích zaplatí více, než kolik činí hodnota převzatého jmění nebo podniku. Jak je patrné, uvedené ustanovení je v zásadě totožné se současným institutem převzetí majetku v § 1893 o. z., který byl do právního řádu opět zaveden se současným občanským zákoníkem, ale uplatnění na převod závodu nebo jeho části je výslovně vyloučeno.

Rakouská úprava převodu závodu nicméně vyžadovala preciznější vymezení pravidel, než bylo obsaženo v ABGB, a tak byla v roce 2005 přijata nová úprava obsažená v § 38 a 39 rakouského podnikatelského zákoníku („UGB“), která se doplnila o podrobnější úpravu přechodu závazků při převodu závodu. Právní úprava UGB výslovně stanoví, že s přechodem provozu závodu přejdou na nabyvatele rovněž i práva a povinnosti vztahující se k závodu, s výjimkou ryze osobnostních právních vztahů prodávajícího.

Rakouský podnikatelský zákoník klade silný důraz na splnění informační povinnosti účastníky převodu. Třetím osobám totiž běží od oznámení tříměsíční lhůta k uplatnění námitky, v jejímž důsledku se mohou domáhat splnění smluvního vztahu prodávajícímu. Rovněž pokud nebyla třetí osoba vůbec informována, anebo může-li stále ještě vznést námitku, může vůči převodci i nabyvateli učinit prohlášení a plnit jen prodávajícímu.

Nabyvatel ručí za splnění jednotlivých povinností, i pokud nepřevzme právní vztahy nebo jednotlivé povinnosti prodávajícího spojené se závodem. Strany si sice mohou ujednat odchylné ujednání, nicméně pouze v případě, že je takový způsob zveřejněn v obchodním rejstříku obvyklým způsobem nebo sdělen třetí osobě prodávajícím nebo kupujícím. Literatura v této souvislosti přitom dovodila, že dobu přesahující jeden měsíc od převodu závodu již nelze považovat za zveřejnění obvyklým způsobem.²¹

²⁰ PELIKÁNOVÁ, *c. d.*

²¹ Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. 6 Ob 242/11y.

Věřiteli však v takovém případě zůstávají zachovány i možnosti ochrany stanovené v § 1409 ABGB.²²

UGB dále limituje ručení prodávajícího pouze na ty závazky, které se stanou splatnými pět let od převodu závodu. Současně se tyto nároky promlčí nejpozději do tří let.

Oproti české právní úpravě tedy rakouská úprava více straní věřitelům v tom ohledu, že vedle ručení převodce zavádí i ručení nabyvatele za dluhy související se závodem, ledaže je učiněno zveřejnění v obchodním rejstříku. Věřitelé jsou také více chráněni možnostmi převodu závodu odporovat a domáhat se plnění vůči věřiteli, aniž by museli prokazovat existenci právní kauzy (oproti § 2181 o. z. podle něhož věřitel musí prokázat zhoršení dobytosti pohledávky).

Rakouská úprava je nicméně výhodná i ve vztahu k prodávajícímu, jelikož limituje dobu, v jejímž rámci prodávající odpovídá za dluhy vztahující se k závodu. Rakouskou úpravu tak lze považovat za vhodnou z hlediska právní jistoty, jelikož prodávajícímu po uplynutí zákonem stanovené doby nehrozí vznesení dřívějších nároků spojených se závodem.

Ve vztahu ke zkoumané problematice je klíčové, že rakouská úprava se výslovně věnuje rovněž převzetí smluvních vztahů, a nikoliv pouze jednotlivých práv a povinností. Je však zapotřebí zmínit, že základní ustanovení, která upravují přechod složek závodu, se výslovně smluvními vztahy nezabývají.²³ Převod smluvních vztahů lze však dovodit z ustanovení § 38 odst. 2 až 4 UGB, které se věnují instrumentům právní ochrany třetích osob v případech, kdy je smluvní vztah převzat nabyvatelem závodu.

5. PRVNÍ PŘÍPADOVÁ STUDIE – ZÁVAZKY Z RÁMCOVÝCH SMLUV

V první případové studii budeme zkoumat situaci převodu závodu, k němuž se vztahují smluvní vztahy vyplývající z rámcových smluv spočívající v garantovaných a závazných limitech smluvního plnění. Konkrétní otázka pak je, zda a případně do jaké míry ručí prodávající za dluhy vyplývající z rámcové smlouvy v případě, že věřitel s převodem závodu nevysloví souhlas.

Pro účely tohoto článku rozumím rámcovou smlouvou takový smluvní vztah, jímž strany zamýšlejí nastavit si pravidla budoucích obchodních vztahů. Vzhledem k provázanosti rámcových smluv s obchodní sférou je problematika přechodu rámcových smluv v rámci převodu závodu velice frekventovaná. V souvislosti s rámcovými smlouvami byla v minulosti hojně řešena otázka, do jaké míry jsou tyto smlouvy samy o sobě závazné a zda se nejedná pouze o jakési nastavení budoucích podmínek dílčích smluv, které do sebe inkorporují podmínky sjednané rámcovou smlouvou. Odpovědi na tuto otázku nakonec přinesla judikatura Nejvyššího soudu ve věci 23 Cdo 4644/2014, která se přiklonila k názoru, že rámcové smlouvy samy o sobě závazné nejsou, a že se stávají závaznými až okamžikem uzavření realizační smlouvy.

²² Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2013, sp. zn. 6 Ob 160/13t.

²³ Základní ustanovení § 1409 ABGB a § 38 odst. 1 UGB se zabývají pouze režimem přechodu „práv a povinností“, nikoliv smluvních vztahů.

Nejvyšší soud však ve věci 29 Cdo 4463/2011 nevyloučil ani případy, kdy je rámcovou smlouvou sjednána přímo vynutitelná povinnost, jejíž porušení může zakládat odpovědnostní následky: „*Jakkoli se od výše uvedených závěrů Nejvyšší soud nemá důvod odchýlit ani v projednávané věci, nelze přehlédnout, že předmětem řízení je (mimo jiné) požadavek na náhradu škody (ušlého zisku), odůvodněný právě tvrzením žalobkyně, podle něhož žalovaná (její právní předchůdkyně) v rozporu s rámcovou smlouvou, která předpokládala otevírání importních akreditivů do výše 7,400.000,- Kč, nevyhověla příkazům žalobkyně k otevření těchto akreditivů. Pro posouzení otázky, zda žalovaná (její právní předchůdkyně) povinnost plynoucí z rámcové smlouvy vskutku porušila, je tak podstatné, zda jí vznikla podle rámcové smlouvy povinnost uzavřít dílčí smlouvy k otevření toho kterého akreditivu (a na jejich základě následně otevřít akreditivy).*“

V rozhodnutí navazujícím na výše uvedený judikát 29 Cdo 5105/2014 Nejvyšší soud dále judikoval, že samotné označení smlouvy jako „rámcové“ nevyklučuje, aby smlouva upravovala (vedle smluvních podmínek následně uzavíraných realizačních smluv) i povinnost jednoho z účastníků uzavřít na základě žádosti (příkazu) druhého účastníka (následně) realizační smlouvy. Současně se Nejvyšší soud ale neztotožnil se závěrem, že by bylo možné rámcovou smlouvu považovat za smlouvu o smlouvě budoucí, na jejímž základě by bylo možné požadovat uzavření budoucí smlouvy; rámcová smlouva v uvedeném případě totiž nestanovila dobu, ve které měla být dílčí smlouva uzavřena.

Z výše uvedených judikatury lze tedy vyvodit, že zkoumané povinnosti uvedené v rámcových smlouvách sice nezakládají samy o sobě dluhy inkorporované do dílčích smluv, nicméně ve specifických případech jsou způsobilé při jejich porušení založit nárok na náhradu škody. Nejvyšší soud přitom dovedl tuto možnost v případě, že rámcová smlouva stanoví výslovnou povinnost uzavřít určitou dílčí smlouvu při splnění sjednaných podmínek. Zda budou takové podmínky splněny, záleží na konkrétní textaci rámcové smlouvy.

Optikou výše uvedených judikatury bychom tedy byli schopni dovést přímou závaznost povinnosti minimálního ročního objemu dodávek, pokud je takový závazek dostatečně určitě specifikován a zakládá-li rámcová smlouva povinnost smluvní strany k uspokojení objednávky při splnění sjednaných podmínek. Podobně povinnost dodávek *just-in-time* bude v případě porušení způsobilá založit povinnost k náhradě škody nebo splnění smluvních sankcí, bude-li tato povinnost dostatečně určitá a závazek dodání zboží bezpodmínečný.

Na druhou stranu po rekodifikaci občanského práva se již nelze ztotožnit s judikaturou Nejvyššího soudu, že by se nutně nemohlo v případě konkrétní rámcové smlouvy jednat o závazek uzavřít budoucí smlouvu ve smyslu § 1785 o. z. Na rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy musela být dle § 289 odst. 1 obch. zák. sjednána doba k uzavření budoucí smlouvy, občanský zákoník již takovouto náležitost nevyžaduje. Neujednají-li si strany lhůtu k uzavření smlouvy, zákon sám dispozitivním ustanovením stanoví jednoroční lhůtu. V takovém případě by zcizitel nepochybně ručil i za případné porušení závazku uzavřít budoucí smlouvu ve stanovené lhůtě, pokud by nebyl udělen věřitelem souhlas s převodem závodu.

V této souvislosti však zbývá zodpovědět otázku, zda by zcizitel ručil současně i za dluhy nabyvatele vyplývající z budoucí dílčí smlouvy uzavřené na základě závazku smlouvy o smlouvě budoucí. Lze identifikovat dvě možnosti výkladu. První možností

argumentace je, že uzavřením budoucí smlouvy zaniká původní převodcův závazek, a tudíž i ručení. Tato možnost však nemusí reflektovat, že druhá strana závazku uzavřít budoucí smlouvu jej uzavírala s úmyslem, že tato budoucí smlouva bude plněna převodcem, který by se takto v důsledku převodu závodu zprostil své povinnosti ručit i za dluhy vzniklé z budoucí smlouvy. Druhou možností výkladu tedy je, že bude převodce ručit i za splnění dluhů z budoucí smlouvy (nebude-li mít výslovný věřitelův souhlas).

Přikláním se k závěru, že převodce odpovídá pouze za splnění povinnosti uzavřít budoucí smlouvu, přestože takový přístup neakcentuje princip ochrany věřitele. Pokud bychom vztáhli ručení rovněž na splnění povinností z budoucí smlouvy, jednalo by se o extenzivní výklad nad rámec ustanovení zákona. Současně by byl převodce závodu přinucen ručit za budoucí smlouvu, jejíž konkrétní smluvní podmínky neměl možnost sám ujednat. Nelze však vyloučit, že by soudy dovodily odpovědnost alespoň za splnění těch povinností budoucí smlouvy, které byly v rámcové smlouvě jednoznačně ujednaný, a s jejichž obsahem byl tak převodce jednoznačně srozuměn.

I přesto však zůstává otázkou, zda rámcové smlouvy v obchodním styku mohou být považovány za smlouvy o smlouvě budoucí. Mám za to, že převažující většina rámcových smluv v praxi nenaplní znaky smluv o smlouvě budoucí, jelikož zpravidla obsahují pouze obecné vymezení podmínek, nikoliv však konkrétní obsah budoucí smlouvy. Většina dílčích smluv uzavíraných v obchodním styku by takové náležitosti neobsahovala, jelikož zpravidla není dopředu známo konkrétní množství zboží nebo služeb ani časový rámec objednávek.

5.1 DÍLČÍ ZÁVĚR

Převodce neručí za dluhy z dílčích smluv uzavřených po účinnosti převodu závodu na základě dříve uzavřených rámcových smluv, a to ani v případě, že věřitel neudělil s převodem závodu souhlas. Převodce by dle mého názoru zásadně neručil ani za dluhy vzniklé ze smluv, které byly uzavřeny na základě závazku uzavřít budoucí smlouvu sjednaného v rámcové smlouvě.

Vůči převodci může být nicméně věřitelem uplatněno ručení za případnou odpovědnostní povinnost za nesplnění jiných povinností přímo stanovených v rámcové smlouvě, ledaže věřitel s převzetím dluhu vysloví souhlas. Zejména se může jednat o povinnosti garantovaného minimálního ročního objemu dodávek anebo uzavření budoucí smlouvy, pokud jsou tyto povinnosti stanoveny dostatečně určitě a jsou závazné při splnění stanovených podmínek.

6. DRUHÁ PŘÍPADOVÁ STUDIE – PŘEVOD SDÍLENÝCH SMLUV PŘI PŘEVODU ČÁSTI ZÁVODU

Předmětem druhé případové studie je zodpovězení otázky, jakým způsobem prakticky řešit osud smluv při převodu části závodu v případech, kdy takové smlouvy věcně náležejí jak k převáděné, tak k nepřeváděné části závodu.

Občanský zákoník sice připouští převod samostatné organizační složky, neposkytuje však žádné konkrétní pravidlo, jak přistupovat k majetkovým složkám náležejícím k oběma částem závodu. Pokud by se jednalo o převod jednotlivé věci (a nikoliv pasiva), mohly by strany převodu obdobným užitím § 2175 odst. 1 o. z. položku z prodeje vyloučit. Ze smyslu zákona však vyplývá, že přechod dluhů náležejících k závodu (nebo k jeho určené části) je kogentní a nelze se od něj odchýlit ujednáním stran (viz výše k principům transferu práv a povinností při převodu závodu). Podobně je dle mého názoru nutné pohlížet i na transfer smluvních vztahů, jehož integrální součástí je též přechod dluhů.

Úprava převodu části závodu je založena na § 2183 o. z., dle něhož se mají na převod samostatné organizační složky analogicky uplatnit pravidla pro koupi celého závodu. Pochopitelně analogické užití může znamenat, že některá pravidla bude nutné modifikovat.

Při pohledu do komentářové literatury se její autoři bohužel nezabývají dopodrobna specifickými aspekty, které mohou při převodu části závodu nastat v případě přechodu smluvních vztahů. Tichý²⁴ v souvislosti s obdobným užitím poukazuje zejména na nutnost podrobného vymezení samostatné organizační složky, které by mělo zahrnovat určení, která část závodu se převádí a co je spojeno s touto organizační složkou, resp. s její hospodářskou činností, a to včetně dluhů, pohledávek a personální složky. Tichý dále dovozuje analogickou aplikaci ustanovení § 2176 o. z. ohledně určení ceny závodu z účetnictví, pakliže je pro uvedenou část závodu vedeno. Doležil a Brezániová²⁵ rovněž akcentují nutnost specifikovat konkrétní část závodu a současně dovozují analogickou aplikaci ustanovení § 2176 o. z. Kindl²⁶ ani Havel²⁷ se problematice konkrétních aspektů obdobného užití ustanovení o koupi závodu hlouběji nevěnují. Komentářová literatura tedy rozebírá veskrze podrobně, co doktrína a judikatura ještě považuje za samostatnou organizační složku jako způsobilý předmět převodu části závodu, podstatně méně pozornosti je však věnováno otázce obdobného užití ustanovení o koupi závodu.

Lze shrnout, že pouhá analogie s ustanoveními o koupi celého závodu sama o sobě nepostačuje k tomu, abychom mohli jednoznačně určit právní režim přechodu práv a povinností ze sdílených smluv při převodu části závodu. Zákon přitom nikde nestanoví výkladové východisko, zda v pochybnostech určitá majetková složka přejde, či nikoliv.

Vzhledem k tomu budeme zkoumat různé v úvahu přicházející možnosti právního výkladu a zda, a případně za jakých okolností, budou přípustné. Tyto možné výklady budou vtěleny do výroků, jejichž pravdivost bude následně ověřována, případně bude zkoumáno, za jakých okolností jsou pravdivé:

1. Strany si mohou samy ujednat, zda smluvní práva a povinnosti přejdou.
2. Přejde pouze část smluvních práv a povinností přímo související s převáděnou částí závodu.
3. Převod části závodu nebude vůbec možný.

²⁴ TICHÝ – PIPKOVÁ – BALARIN, *c. d.*, § 2183.

²⁵ DOLEŽIL – BREZÁNIOVÁ, *c. d.*, § 2183.

²⁶ KINDL – ROZEHNAL, *c. d.*, s. 387.

²⁷ HAVEL, *c. d.*, § 2183.

4. Smluvní práva a povinnosti přejdou anebo zůstanou v důsledku užšího vztahu.
5. Smluvní práva a povinnosti zůstanou na prodávajícím.
6. Smluvní práva a povinnosti přejdou na kupujícího.

Účelem testování těchto výroků je jejich následná syntéza a formulace víceargumentového módu, tj. stanovení obsahu právní normy pro různé situace, které mohou přicházet v úvahu.²⁸

6.1 SVOBODA UJEDNAT SI OKRUH PŘECHÁZEJÍCÍCH PRÁV A POVINNOSTÍ

Zda bude účastníkům smlouvy umožněno okruh přecházejících práv a povinností sjednat, spočívá zejména v zodpovězení otázky, jestli se i v případě analogické aplikace úpravy převodu závodu uplatní kogentní omezení smluvní volnosti v § 2177 odst. 1 o. z. Účelem tohoto kogentního omezení je, aby v případě převodu podstatné části jmění nebyl věřitel ošizen o možnost uspokojit své pohledávky vůči zciziteli. Pokud by se zcizitel zbavil podstatné části svého majetku, aniž by věřitelé současně dostali možnost se uspokojit vůči nabyvateli majetku, mohlo by být faktické postavení věřitelů nespravedlivě zhoršeno.

Převod části závodu samozřejmě nemusí v každém případě představovat převod takové části majetku, která by mohla zásadně snížit možnost věřitelů se uspokojit. Pokud bychom však na chvíli připustili, že bude omezení smluvní volnosti kogentní pouze za určitých situací, nutně si musíme položit otázku, od jaké hodnoty části závodu začíná převod představovat takové jmění, aby podmínilo kogentní přechod dluhů. Znamenalo by to snad, že při převodu části jmění odpovídající 40 % hodnoty majetku se neuplatní kogentní povaha omezení smluvní volnosti, ale při převodu 60 % již ano? Pokud bychom však v každém jednotlivém případě rozlišovali, o jakou část jmění se jedná, byli by adresáti právní normy uvrženi do neúnosné právní nejistoty, zda sjednali okruh převáděných práv a povinností platně a zda nezákonně vymezení okruhu přecházejících dluhů nepodmíní neplatnost celého převodu části závodu.²⁹ Mám tedy za to, že je nutné závěr o kogentní povaze přechodu práv a povinností aplikovat za všech okolností bez ohledu na velikost části závodu.

Nebyly tedy identifikovány důvody, proč by mělo být v případě převodu části závodu odhlédnuto od kogentního omezení smluvní volnosti týkající se vymezení dluhů, které mají v rámci závodu přejít.

V této souvislosti se nicméně zciziteli otevírá jiná možnost vyřešit tuto výkladovou nejasnost, a to pokud dokáže svým rozhodnutím vytvořit takovou organizační složku naplňující požadavky hospodářské a funkční samostatnosti (srov. § 503 o. z. o pobočce) tak, aby sdílená smlouva spočívala na zvolené organizační složce. Strany se mohou například rozhodnout převést namísto nižší organizační složky, k níž se sdílená smlouva vztahuje pouze částečně, raději celou divizi, která zahrnuje celou sdílenou smlouvu.

²⁸ KNAPP, V. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2003, s. 150 a násl.

²⁹ V této souvislosti by se mohla nabízet možnost užít analogické užití s pravidly při převzetí majetku ve smyslu § 2183 o. z., která se uplatní v případě, že nabyvatel převezme od zcizitele veškerý majetek nebo jeho poměrně určenou část. Tento institut má však odlišné cíle a právní následky, zejména ochrana věřitele podle institutu převzetí majetku se uplatní, aniž by to nutně znamenalo sankci neplatnosti právního jednání (byť částečnou).

Jedná se nicméně o případ ryze teoretický, jelikož by se strany staly sluhy právní úpravy, namísto aby realizovaly svůj zamýšlený záměr.

6.2 PŘECHOD PRÁV A POVINNOSTÍ POUZE Z ČÁSTI SMLOUVY

Ustanovení § 2183 o. z. hovoří o obdobné aplikaci ustanovení o koupi závodu i na jiné převody částí závodu, přičemž se jedná o možnost analogie primární a zákonem předvídanou. Pokud však tato předvídaná analogie nepostačuje ke spolehlivému určení obsahu právní normy, není ve smyslu § 10 odst. 1 o. z. vyloučena ani analogie s jinými instituty, co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšími.

Pro účely nalezení takového institutu je namístě identifikovat ekonomický smysl převodu částí závodu. Nepochybně se jedná o převod aktivních i pasivních majetkových složek souvisejících s vymezenou částí závodu, které budou jako celek způsobilé k provozování vymezené podnikatelské činnosti. Podobný účel bychom mohli shledat i v případě rozdělení společnosti ve smyslu § 243 a násl. zákona o přeměnách s tím rozdílem, že v souvislosti s rozdělením dochází vedle věcněprávních účinků rovněž i k důsledkům majícím vliv na právní osobnost, zejména rozdělením dochází ke vzniku nových právnických osob anebo ke sloučení s již existujícími právnickými osobami.

I v případě přeměn jsou zúčastněné společnosti postaveny před otázkou, zda mohou smluvní práva a povinnosti „rozdělit“ a převést pouze vymezenou část práv a povinností. Šafránek³⁰ tuto možnost výslovně připouští, a to buď přímo rozdělením smluv jejich nahrazením více smlouvami (se souhlasem druhé strany), anebo pouze částečným přechodem práv a povinností.

Možnost nahradit stávající smlouvu se souhlasem druhé smluvní strany vícero smlouvami je aplikovatelná bez pochyby i na převod části závodu a vyplývá z obecných principů smluvního práva ujednat si se souhlasem druhé strany změnu smlouvy a vyjádřit souhlas věřitele s převzetím dluhů při převodu závodu podle § 2177 odst. 1 o. z. Zajímavá je však především druhá možnost, kterou Šafránek dovozuje, že práva a povinnosti mohou přejít i bez nutnosti souhlasu dalších stran pouze k části smlouvy. Zde je namístě se zamyslet, zda je uvedený přístup aplikovatelný i v případě převodu sdílených smluv při převodu části závodu. Jako kritérium přípustnosti je i zde nutné zohlednit především nástroje ochrany práv třetích stran, které se aplikují v modifikované podobě v obou těchto pojetích.

V případě rozdělení jsou klíčovými instituty ochrany věřitelů zejména křížové ručení podle § 257 a zákaz způsobení úpadku některé z nástupnických společností ve smyslu § 5a zákona o přeměnách. Na rozdíl od rozdělení tedy při převodu části závodu nebude nabyvatel ručit za dluhy spojené s částí závodu, která nebyla předmětem převodu. Mám však za to, že i v případě přechodu dluhů náležejících k převáděné části závodu jsou principy ochrany práv třetích stran srovnatelné s úpravou práv přeměn a věřiteli neposkytují méně ochrany než v případě převodu celého závodu.

³⁰ ŠAFRÁNEK, J. *Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, § 250.

Dalším z podpůrných argumentů ohledně toho, zda je vůbec částečný převod smluvních práv a povinností právně přípustný, je srovnání s institutem postoupení smlouvy. Postoupení smlouvy totiž umožňuje postoupit také „část smlouvy“, totiž práva a povinnosti z části smlouvy. Samozřejmě bychom mohli argumentovat, že v případě postoupení je jako nástroj ochrany třetí strany požadován souhlas postoupené strany, tohoto cíle je nicméně v případě převodu části závodu alespoň částečně docíleno jinými nástroji na ochranu věřitelů. I tak může však posloužit existence částečného postoupení smlouvy jako demonstrace, že částečný přechod práv a povinností není právu zcela cizí.

Tato možnost není ani v rozporu s ustanovením § 2177 odst. 1 o. z., které pouze stanoví, že se kupující stává věřitelem pohledávek a dlužníkem těch dluhů náležejících k závodu (*analogicky* části závodu), o jejichž existenci věděl nebo aspoň musel vědět. Smlouva představuje soubor vzájemných práv a povinností, a pokud je možné odlišit, která práva a povinnosti náleží k převáděné části závodu, je varianta přechodu pouze těchto práv a povinností (nikoliv celé smlouvy) zcela v souladu s právní úpravou, a částečný přechod pohledávek a dluhů by se měl uplatnit dokonce ze zákona bez ohledu na vůli stran. Přitom lze rovněž soudit, že takový částečný přechod práv a povinností se uplatní, i pokud by mu smlouva bránila například zákazem postoupení nebo jiného přechodu smlouvy.³¹

V praxi pochopitelně může nastat otázka, zda všechny takové sdílené smlouvy mohou být předmětem „částečného přechodu smlouvy“. Mám totiž za to, že aby byl umožněn takový přechod, musí být práva a povinnosti nejen dělitelné, ale především jednotlivá práva a povinnosti musí tvořit samostatné a ucelené soubory práv a povinností, na něž by z hlediska smluvního práva bylo možné nahlížet jako na samostatné smluvní závazky. Pokud bychom například uvažovali prostou nájemní smlouvu k vícero nemovitostem náležejícím k různým částem závodu, pak nutnou podmínkou přechodu práv a povinností z části smlouvy je sjednání nájemného pro každou nemovitost zvlášť. Naopak v případě přechodu práv a povinností ze smlouvy o poskytování vzdálené IT podpory může být dopředu prakticky nezjistitelné, k jaké konkrétní části závodu se takové smluvní plnění vztahuje.

Lze tedy shrnout, že možnost převést práva a povinnosti pouze z části sdílené smlouvy je obecně možná a právním řádem preferovaná. Podmínkou pro uplatnění tohoto přístupu však je, aby byl smluvní závazek dělitelný na vícero samostatných souborů smluvních práv a povinností, které samy o sobě obstojí jako jednotlivé smlouvy.

6.3 PŘEVOD ČÁSTI ZÁVODU NEBUDE VŮBEC MOŽNÝ

Výše jsme dospěli k závěru, že převod části závodu je možný za předpokladu, že lze identifikovat jednotlivá práva a povinnosti vyplývající ze sdílené smlouvy, která náleží k převáděné části závodu. Již nyní můžeme tedy tento výrok částečně falzifikovat. Pro další posouzení budeme zvažovat modifikovaný výrok, že převod části

³¹ V konkrétním případě však přechod práv a povinností může představovat porušení smlouvy (tzv. *Change of control clause*), pro které může postoupená strana smluvní vztah ukončit, případně uplatnit i jiné sankce (DOLEŽIL – BREŽANIOVÁ, c. d., s. 2357).

závodu nebude možný v případě, že práva a povinnosti nebudou dělitelná a přiřaditelná k převáděné části závodu.

Pro otestování výše uvedeného výroku je klíčové nalézt odpověď na otázku, zda nejednoznačný výklad právní normy je způsobilý vyloučit smluvní autonomii ohledně volby zákonem přímo stanoveného smluvního typu. Převod části závodu lze jednoznačně považovat za jednu z modalit kupní smlouvy, kterou je stranám umožněno si svobodně zvolit.³²

Základním účelem institutu převodu závodu je převod veškerých majetkových a jiných složek, které se závodem souvisejí a současně jsou potřebné pro provozování podnikatelské činnosti. Princip ochrany věřitelů a s ním související omezená smluvní autonomie však omezuje možnost bez souhlasu věřitele stanovit konkrétní smlouvy a dluhy, které v souvislosti se závodem přejdou. Strany jsou tak do určité míry vázány zákonnou úpravou a jejich svoboda vyřešit tuto situaci je limitována.

Pokud však strany zamýšlí učinit právní jednání, které zákon výslovně připouští, měl by výklad právní normy v co největší možné míře připouštět uzavření platné smlouvy. Ostatně to samo pramení ze zásady legální licence, že každý může činit to, co není zákonem zakázáno. *A maiori ad minus* musí být tím spíše každému umožněno činit, co je zákonem výslovně předvídáno. Na druhou stranu, problematika automatického přechodu sdílených smluv může ohrozit dobytost pohledávek věřitelů, kteří spoléhali na to, že bude jejich pohledávka uspokojena z bonitní části závodu.

Uvažujme níže extrémní případ převodu bonitní části závodu, kdy sdílená smlouva zůstane na méně bonitní části závodu. V takovém případě bude věřiteli upřena možnost se uspokojit z ručení vůči druhé smluvní straně ve smyslu § 2177 odst. 1 o. z. Rovněž by se takový věřitel nemohl uspokojit z převedené části závodu, jelikož institut převzetí majetku je, na rozdíl od rakouské úpravy, ve smyslu § 1894 o. z. výslovně vyloučen i pro převody závodu nebo pobočky.

Ovšem oproti předchozí úpravě umožňuje současné zakotvení institutu odporovatelnosti v § 2181 o. z. užití komparativního právního výkladu s předchozí úpravou, že se může neúčinnosti převodu závodu (*analogicky* části závodu) domáhat i takový věřitel, jehož pohledávka v rámci převodu části závodu nepřešla (ustanovení § 478 odst. 1 obch. zák. totiž umožňovalo domáhat se neúčinnosti věřitele při „převodu závazku“, nikoliv při „převodu závodu“ jako podle občanského zákoníku). Nelze však vyloučit, že se jednalo pouze o opomenutí zákonodárce, který v zájmu zjednodušení právní úpravy opomněl zúžit hypotézu právní normy pouze na věřitele, jejichž pohledávky přešly. Doktrína v tomto ohledu přitom neposkytuje jednoznačnou odpověď. Havel³³ například možnému posunu ve výkladu zákona nevěnoval pozornost. Tichý³⁴ si jej sice povšimnul, nadále však zastává názor, že se věřitel, jehož pohledávka nepřešla, nemůže relativní neúčinností domáhat, a namísto ní by se měl věřitel domáhat pouze relativní neúčinností podle obecné úpravy: „*Současná úprava dle své formulace chrání*

³² V této souvislosti je dokonce projev vůle smluvních stran nezbytný, aby se převod řídil ustanoveními o převodu části závodu (srov. 27 Cdo 4388/2017 pro smlouvu o převodu celého závodu).

³³ HAVEL, c. d., § 2181.

³⁴ TICHÝ – PIPKOVÁ – BALARIN, c. d., § 2181.

i věřitele, jejichž pohledávka se závodem nespojuje, a zůstala tudíž lpět na prodávajícím. Z logiky věci se však může i u současné úpravy jednat pouze o věřitele pohledávek souvisejících se závodem. Zhoršení situace věřitele, jehož pohledávka lpí i nadále na prodávajícím, totiž bude spočívat v tom, že prodávající se zbaví fondu, z něhož se mohl věřitel uspokojit. V takovém případě je třeba aplikovat obecnou úpravu relativní neúčinnosti dle § 589 a násl.“

Výše uvedená úvaha Tichého dle mého názoru postrádá hlubší vyličení důvodů, proč konkrétně by aplikace práva odporu neměla být možná. Důvodová zpráva přitom k ustanovení § 2181 o. z. uvádí, že se navrhuje „převzít z platné právní úpravy (§ 478 obchodního zákoníku) ustanovení zakládající věřiteli právo odporu – právo domoci se rozhodnutí, že vůči němu je prodej závodu neúčinný. Takové právo vznikne věřiteli, pokud s prodejem nesouhlasil a prokáže-li, že se prodejem závodu zhorší dobytost jeho pohledávky.“ Formulace obsažená v důvodové zprávě by tak spíše napovídala tomu, že se zákonodárce doopravdy rozhodl převzít původní úpravu v obchodním zákoníku a uvedené by podporovalo výše uvedený názor Tichého. Nelze však popřít, že uvedená změna textace by skutečně umožňovala rozšíření hypotézy právní normy obsažené v § 2181 o. z. i na takové věřitele, jejichž pohledávky se závodem nepřešly.

Pokusme se tento problém vyřešit prostřednictvím ústavně konformního výkladu podústavního práva. Pokud jsme výše zmínili ústavně zakotvenou zásadu legální licence, pak musíme do protikladu vůči ní postavit rovněž ústavně zakotvené vlastnické právo, jehož projev v podústavním právu mají zajišťovat instituty na ochranu práv věřitelů při převodu závodu, včetně právě ustanovení o povinném přechodu dluhů společně s převádnou částí závodu. Sama Listina v článku 11 odst. 1 však deklaruje, že vlastnické právo není bezbřehé a že je jeho obsah vymezen zákonem, jímž je v případě převodu závodu občanský zákoník. Zakotvení vlastnického práva v Listině nicméně samo o sobě znamená, že by jeho existence a účinné vymáhání nemělo být zcela popřeno (článek 4 odst. 4 Listiny), ledaže by se existence vlastnického práva dostala sama do rozporu s jiným základním právem.

V této souvislosti přitom nelze odhlédnout od skutečnosti, že meze lidské svobody jsou stanoveny negativně na základě zákona – „každý může činit, co zákon nezakazuje“, nicméně základní podstata a existence vlastnického práva je vymezena pozitivně na ústavní úrovni. Výsledkem je, že ani svoboda jednotlivce nemůže v konkrétním případě vyprázdňovat existenci vlastnického práva. Promítnuto do poměrů problematiky přechodu sdílených smluv, výklad zákona by neměl umožnit situaci, kdy by věřitel nemohl uspokojit svoji pohledávku vyplývající ze sdílené smlouvy důsledkem toho, že pohledávka zůstala na méně bonitní části závodu.

Pokud by v konkrétním případě došlo při převodu části závodu k vyprázdnění podstaty vlastnického práva věřitelů pohledávek, jsem přesvědčen o tom, že by to mohlo dát základ pro soudní přezkum, v jehož rámci by již obecné soudy mohly incidentně posuzovat, zda se v konkrétním případě nedostala zákonná úprava do rozporu s ústavně zaručeným vlastnickým právem, a soudy by pak mohly samy případně poskytnout ochranu základním právům [srov. Nález Pl. ÚS 56/05, publikovaný ve sbírce zákonů pod č. 257/2008 Sb. (Squeeze-out)]. V této souvislosti by obecné soudy řešily zejména otázku platnosti převodu části závodu. S ohledem na legitimní očekávání stran převodu

by se však jednalo o nástroj *ultima ratio*, který by strany převodu uvrhoval do značné nejistoty.³⁵

Jsem nicméně přesvědčen, že na základě zásady *in favorem negotii* by měla být platnost převodu závodu v každém případě co nejvíce upřednostněna. Preference platnosti smlouvy by nakonec byla podpůrným argumentem pro aplikaci odporovatelnosti i pro takové věřitele, jejichž pohledávka nepřešla. V takovém případě by totiž těmto věřitelům logicky musela být poskytnuta účinná možnost chránit své pohledávky, čehož by bylo umožněno ústavně konformním výkladem zákonných předpisů (jazykový výklad § 2181 o. z. ostatně takovou možnost připouští).

Závěr o platnosti převodu části závodu v případě sdílených smluv je přiléhavý i ve světle judikatury Nejvyššího soudu, od níž není důvod se odklonit ani za současné právní úpravy. Konkrétně lze poukázat na rozsudek 32 Odo 557/2003, v němž byla posuzována otázka způsobilosti organizační složky být předmětem převodu, pokud se zdroje a zařízení pro dodávky médií do převáděné části podniku nacházejí mimo tuto část podniku, resp. pokud byly přerušeny a jejich dodávky nejsou sjednány s předchozím vlastníkem závodu. Rozsudek vnímám jako užitečný z toho důvodu, že ani v případě, že by nepřešla jedna ze sdílených smluv, nečinila by převod takové organizační složky nemožným za předpokladu, že by byla taková organizační složka jinak obecně schopna relativně samostatné činnosti.

Obecně tedy existence sdílených smluv za nemožnosti řešit jejich přechod prostřednictvím částečného přechodu smluvních práv a povinností nevnímám jako důvod pro to, aby si smluvní strany nemohly zvolit tento typ transakce. Výjimkou je však případ, kdy by se aplikace tohoto smluvního typu dostala v konkrétním případě do takového rozporu s legitimním požadavkem na ochranu práv věřitelů, že by to znamenalo vyprázdnění podstaty ústavně garantovaného vlastnického práva.

6.4 PRÁVA A POVINNOSTI PŘEJDOU NEBO ZŮSTANOU V DŮSLEDKU UŽŠÍHO VZTAHU

Pravidlo, že by sdílené smlouvy přešly anebo zůstaly na základě užšího vztahu, budu zkoumat za předpokladu, že sdílené smlouvy nejsou „dělitelné“ a částečný přechod smluv není možný (viz výše). Právní posouzení uvedené možnosti spočívá v zodpovězení otázky, zda smluvní práva a povinnosti sledují právní osud té části závodu, s níž „více“ souvisejí, přestože se do určité míry vztahují k oběma částem závodu.

Nelze popřít, že pokud by se sdílená smlouva vztahovala spíše k méně bonitní části závodu, která by na kupujícího nepřešla, došlo by fakticky ke zhoršení ekonomického postavení věřitele (viz výše). Takový postup by odporoval smyslu zásady ochrany věřitele. Na druhou stranu z pohledu kontinuity ekonomického provozu závodu je

³⁵ V této souvislosti nelze podle mého názoru aplikovat ani závěry o částečné neplatnosti, jaké aplikoval Pelikán (PELIKÁN, *c. d.*). Pelikán totiž zkoumal pouze případ převodu celého závodu, kde, pokud to neodporovalo vůli stran, bylo možné docílit částečné neplatnosti smlouvy o prodeji závodu, a tím zahrnout mezi převáděné dluhy rovněž i dluhy, které nepřešly, ač přejít měly. V případě „sdílených smluv“ by se konverze obsahu právního jednání dle mého názoru nemohla uplatnit.

uvedený přístup nejobhajitelnější. Konečně, v případě analogického užití ustanovení § 2177 odst. 1 o. z. bychom dané pravidlo použili v modifikované podobě tak, že „kupující se stává koupí části závodu věřitelem pohledávek a dlužníkem dluhů, které náležejí k převáděné části závodu“. Co se má však v tomto významu na mysli slovem „náležet“?

V úvahu přichází možnost, že zákonodárce se nad problémem sdílených smluv při převodu části závodu nezamýšlel a nepředvídal žádné konkrétní řešení. Další možností však je, že měl zákonodárce v úmyslu sdílené smlouvy ponechat na té části, ke které takové sdílené smlouvy náležejí „více“. Přestože má důvěra v takovou důmyslnost zákonodárce není silná, jsem přesvědčen, že je namísto uplatnit druhou možnost už za účelem preference platnosti právního jednání. Uvedené řešení vnímám jako spravedlivé a je rovněž založeno na přípustném jazykovém výkladu právní normy. Stranám by totiž mělo být umožněno učinit právní jednání výslovně předvídané zákonem, ledaže by se takový výklad dostal v konkrétním případě do extrémního rozporu s principem ochrany práv věřitelů.

Lze však konstatovat, že v případě praktické aplikace tohoto řešení mohou nastat problémy. Za prvé u některých sdílených smluv nelze jednoduše určit, k jaké části blíže náleží (ze zákona nevyplývají žádná kritéria takového posouzení a dopředu nemusí být ani zřejmé, jaký je objem plnění vztahující se k jednotlivým částem závodu). Za druhé je uvedené řešení binární (sdílená smlouva buď přejde, anebo nikoliv) a v některých hraničních případech může ponechat účastníky transakce ve značné právní nejistotě, přičemž s konečnou účinností by takovou skutečnost mohl deklarovat pouze soud.

Obecně mám však za to, že je tento výklad v souladu s právní úpravou a představuje relativně spravedlivé řešení, které však může být obtížné aplikovat v hraničních případech.

6.5 PRÁVA A POVINNOSTI ZŮSTANOU PRODÁVAJÍCÍMU

Hypotéza, že by práva a povinnosti ze sdílených smluv zůstaly v každém případě prodávajícímu, může být poměrně problematická z hlediska ochrany práv věřitelů. Výše jsme již zjistili, že tato možnost poskytuje věřitelům nejmenší okruh nástrojů na ochranu věřitele, jelikož věřitelům ze sdílených smluv není poskytnuta ekonomická výhoda z uspokojení se z majetku druhého účastníka transakce. Přestože jsem výše připustil možnost, že by bylo věřiteli umožněno uplatnit právo odporu v případě zhoršení dobytosti pohledávky, budou i v takovém případě věřitelé ohroženi na svém právním postavení. Zvláště se bude jednat o případy, kdy prodávajícímu zůstane méně bonitní část závodu, ze které nebude schopen řádně hradit své dluhy.

Uvedená možnost by byla založena na myšlence, že v pochybnostech, zda dojde k určitým účinkům právního jednání (totiž k přechodu práv a povinností), k nim spíše nedojde. Takovou právní zásadu bychom však v právním řádu hledali marně. Naopak uvedená možnost neobstojí při srovnání s výše uvedeným pravidlem užšího vztahu, jelikož to má zákonnou oporu, a právní jednání je v takovém případě způsobilé vyvolat zákonem stanovené následky ve smyslu § 545 o. z.

6.6 PRÁVA A POVINNOSTI PŘEJDOU NA KUPUJÍCÍHO

Varianta přechodu práv a povinností ze sdílených na kupujícího poskytuje věřiteli dva nejsilnější instituty na ochranu jeho práv, totiž zákonné ručení a odporovatelnost. Uvedené řešení lze tedy čistě z ekonomického pohledu věřitele považovat za lepší možnost, než pokud by práva a povinnosti zůstaly prodávajícímu, neboť mu rozšiřuje fondy, ze kterých by mohl uspokojit svoji pohledávku.

Na druhou stranu i v tomto případě by se jednalo o extenzivní výklad zákonného ustanovení, jelikož § 2177 odst. 1 o. z. pouze stanoví, že přejdou pohledávky a dluhy, které k závodu náleží. Tuto možnost bychom tedy mohli také vyvrátit, jelikož neobstojí oproti možnosti právního osudu sdílené smlouvy na základě „uššího vztahu“ k závodu.

6.7 DÍLČÍ ZÁVĚR

Při ověřování pravdivosti výše uvedených variant jsme nyní schopni určit okruh přípustného výkladu právní normy.

Není-li možné získat souhlas věřitele, je nutné posoudit, zda lze ze sdílené smlouvy oddělit jednotlivá práva a povinnosti tak, aby tvořily ucelené soubory smluvních práv a povinností, které lze přiřadit k jednotlivým částem závodu. Pokud taková varianta není možná, pak veškerá práva a povinnosti ze sdílené smlouvy přejdou v případě, že s převáděnou částí závodu souvisejí více. Takovou otázku může být však v konkrétním případě obtížné zodpovědět, a proto mám za to, že v případě pochybností by se mělo na práva a povinnosti ze sdílené smlouvy hledět spíše jako na přešlé, jelikož v takové situaci bude věřitel títmat silnější nástroje ochrany svých práv.

Účastníkům transakce lze však v zájmu právní jistoty vždy doporučit, aby v případě tzv. sdílených smluv obdrželi souhlas věřitele s tím, zda smlouva přejde, či nikoliv.

Přestože je výše uvedený přístup založen na jazykovém výkladu zákonné normy, nelze vyloučit, že se může v extrémních případech dostat do takového rozporu s principem ochrany práv věřitelů, že by došlo k vyprázdnění ústavní podstaty vlastnického práva. V takovém případě by se věřitel mohl domáhat relativní neplatnosti smlouvy o převodu části závodu.

Ze srovnání české úpravy s rakouskou bychom si zároveň mohli odnést jedno ponaučení. Dle rakouské právní úpravy jsou i věřitelé, jejichž pohledávky nepřešly, oprávněni se domáhat plnění vůči nabyvateli závodu. Tento přístup je v českém právním prostředí u institutu převzetí majetku výslovně vyloučen, a tudíž tito věřitelé nemají žádných zvláštních nástrojů právní ochrany (nepočítáme-li můj výše uvedený výklad ohledně možnosti odporu). Za účelem zvýšení právní jistoty a smluvní svobody jsem toho názoru, že by bylo vhodné tento přístup zavést i do českého práva, současně s pevně stanovenými promlčecími lhůtami pro uplatnění takových pohledávek.

7. ZÁVĚR

Právní úprava převodu závodu se nezabývá výslovně přechodem smluvních závazkových vztahů, nýbrž pouze obecně přechodem pohledávek a dluhů. I přesto mám však za to, že je nutné v některých případech hledět na práva a povinnosti ze smluv jako na ucelené soubory.

Zatímco případová studie ohledně přechodu práv a povinností z rámcových smluv v zásadě nepřinesla mnoho zásadních poznatků pro zkoumanou problematiku, případová studie zabývající se osudem sdílených smluv při převodu části závodu byla z hlediska dalšího výzkumu i aplikační praxe značně přínosnější.

Bylo totiž prokázáno, že formalistická aplikace pravidel o přechodu pohledávek a dluhů na veškeré smluvní soubory práv a povinností by mohla vést k vyprázdnění smluv a že obdobné užití ustanovení o koupi závodu uvrhuje účastníky transakce i věřitele do značné právní nejistoty ohledně okruhu smluvních práv a povinností, které společně se závodem přejdou. I z tohoto důvodu mám za to, že by mělo být umožněno odporovat právnímu jednání z důvodu nedobytnosti pohledávek i těm věřitelům, jejichž pohledávky při převodu závodu (nebo jeho části) nepřešly.

JUDr. Ing. Vít Švestka
Fakulta mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze
Cerha Hempel Kališ & Partners
svestka.vit@seznam.cz
ORCID: 0000-0002-4659-8752